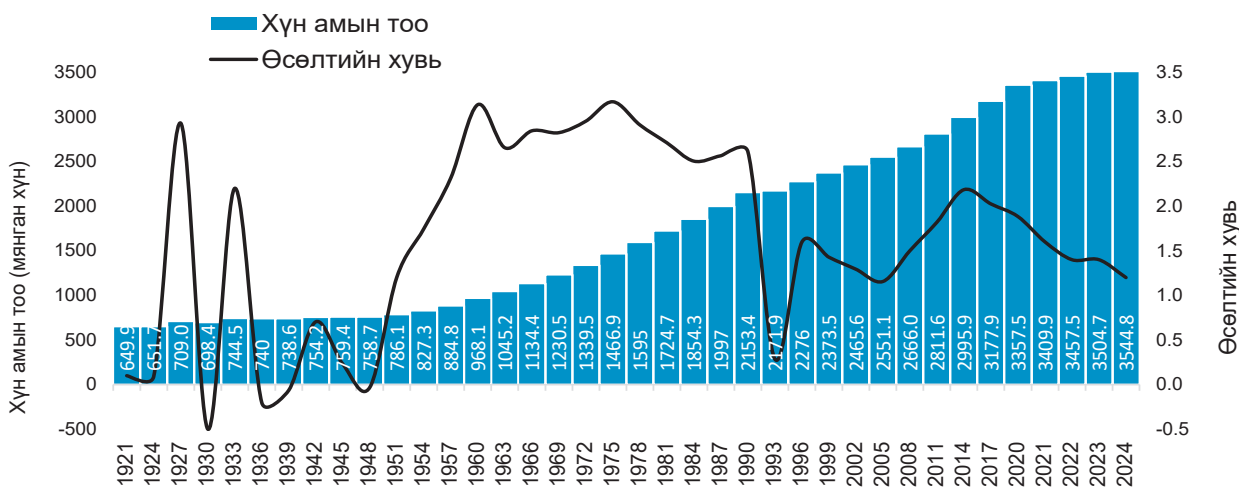

БҮЛЭГ 1. ХҮН АМ

Монгол улсын хүн ам 2024 онд 3 сая 544.8 мянга болж, өмнөх оныхоос 40.1 мянган хүн буюу 1.2 хувиар өссөн байна. Монгол улсад оршин суугаа хүн амын 71.2 хувь нь хот суурин газар, 28.8 хувь нь хөдөө амьдарч байна. Улаанбаатар хотод 1768.2 мянган хүн буюу нийт хүн амын 49.9 хувь нь харьяалагдан оршин сууж байна. Хүн амын 49.3 хувь нь эрэгтэйчүүд, 50.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байгаа ба хүйсийн харьцаа буюу 100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйчүүдийн тоо 97 байна. Насны бүтцээр авч үзвэл 15 хүртэлх насны хүүхэд 31.6 хувийг, 15-64 насны хүн ам 62.9 хувийг, 65-аас дээш насны хүн ам 5.8 хувийг тус тус эзэлж байна.

Өрхийн тоо 2024 оны байдлаар 997.0 мянга болж, 69.3 хувь нь хот сууринд, 30.7 хувь нь хөдөөд байна. Улаанбаатар хотод 475.1 мянган өрх, хангайн бүсэд 180.1, Төвийн бүсэд 158.3, баруун бүсэд 112.1, зүүн бүсэд 71.4 мянган өрх байгаа бөгөөд улсын дунджаар нэг өрхөд 3.6 хүн ногдож байна.

Зураг 1. 1 Хүн амын тоо, жилийн дундаж өсөлтийн хувь, сонгосон онуудаар

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Хүн амын өсөлтийн хувь 1927, 1960, 1975 онуудад хамгийн өндөр байсан ба сүүлийн жилүүдэд 2008 оноос 2014 онуудад хойш жигд өсөх хандлагатай байсан. Харин 2015 оноос буурч байгаа бөгөөд 2024 оны байдлаар 1.2 байгаа нь өмнөх оноос 0.2-иар буурсан байна.

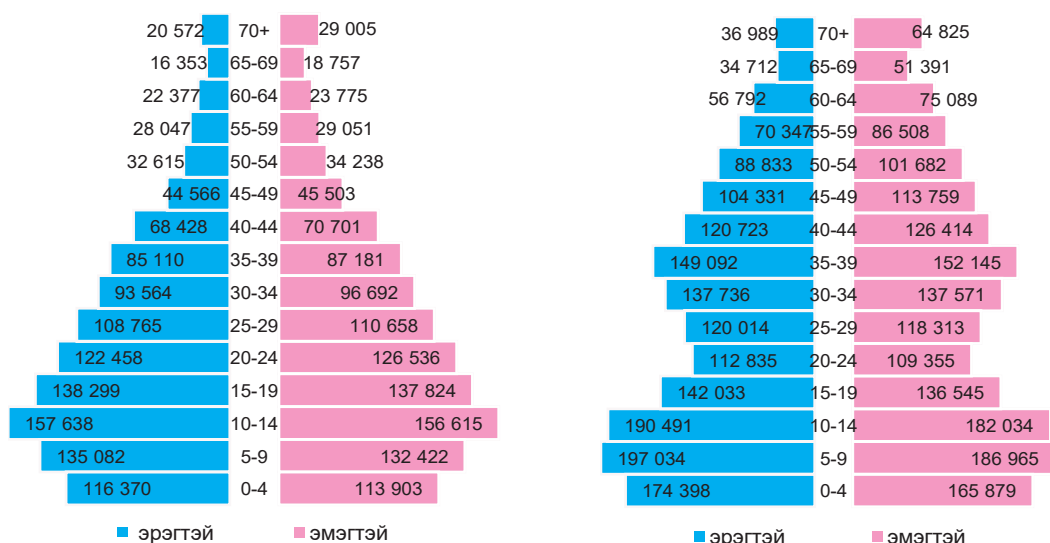
1.1. ХҮН АМЫН НАС ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Нас, хүйсийн бүтэц нь хүн ам зүйн хамгийн чухал үзүүлэлтүүдийн нэг юм. Улс орнуудын хүн амын нас, хүйсийн бүтэц өөр хоорондоо харилцан адилгүй байдаг ба нийгэм, эдийн засгийн өнөөгийн болон ирээдүйн асуудалд ихээхэн хэмжээний нөлөө үзүүлдэг.

Хүн амын насны бүтцийг судлах нь тухайн улсын хүн ам зүйн түүхэн замналыг харах, одоогийн үйл явцыг үнэлж дүгнэх, цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлох бололцоо олгодоггоороо ихээхэн ач холбогдолтой юм. Ингэснээрээ хүн амын нас, хүйсийн бүтцийн өөрчлөлтийн чиг хандлагыг харгалзан улс орныхоо нийгэм, эдийн засгийн урт, богино хугацааны бодлого хөтөлбөр боловсруулах үндэслэл болдог. Хүн амын төрөлт, нас баралтын түвшнээс хамааран тухайн улсын хүн амын насны бүтэц өөрчлөгдөж байдаг. Хүн амын хэдэн хувь нь хүүхэд залуучууд, идэр насныхан, эсвэл хөгшчүүд байгаагаас хамааран үе үеийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хандлагад нөлөөлдөг.

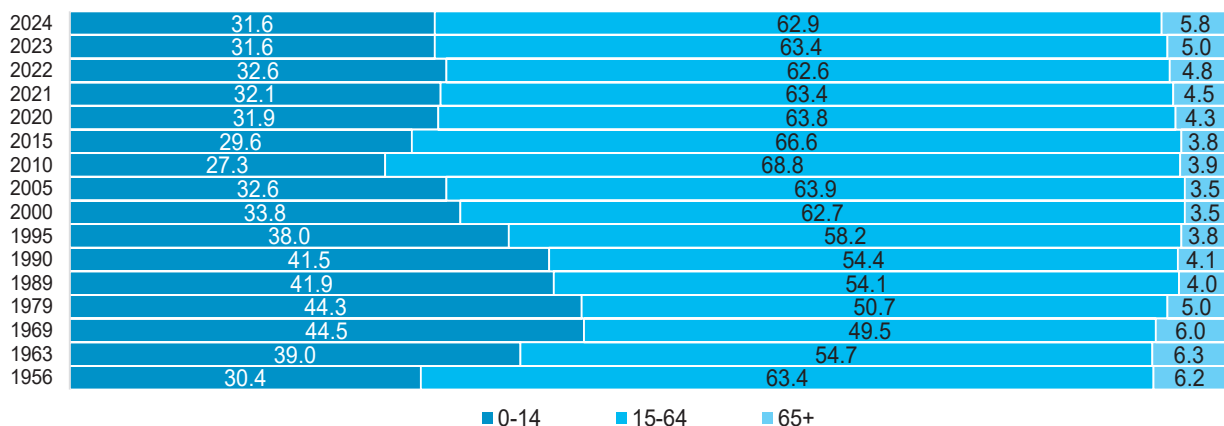
Зураг 1.2. Хүн амын нас хүйсийн суварга, 2000, 2024 он

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

2024 оны хүн амын нас, хүйсийн суваргаас харахад 20-29 насны бүлгийн хүн амын хэсгээр нарийссан байгаа нь 1990 оноос хойш төрөлтийн түвшин эрс буурч байсныг харуулж байгаа ба хөдөлмөрийн насны хүн ам буюу 30-39 насны бүлгийн хүн ам харьцангуй их харагдаж байгаа хэдий ч цаашид хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь буурах хандлагатай байгааг харж болно. 1960 аад оны дунд, сүүл үед 15 хүртэлх насны хүүхэд хүн амын бараг тэн хагасыг эзэлж байсан бөгөөд 1969 онд нийт хүн амын 44.5 хувийг 15 хүртэлх насны хүүхдүүд эзэлж байсан бол 2024 оны байдлаар 31.6 хувийг эзэлж байна.

Зураг 1.3. Хүн амын насны бүтэц, сонгосон оноор

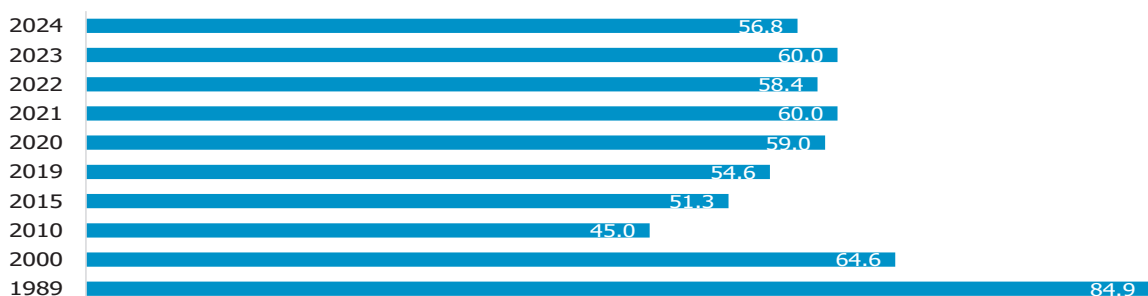
Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

1.2. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ

Монгол Улсын хүн ам зүйн ачаалал 1990-ээд оны эхээр хөдөлмөрийн насны 100 хүнд тэжээлгэгч 85 ногдож байсан бол 2000 оноос буурах хандлагатай харагдаж байна.

Хүн ам зүйн ачаалал 2024 онд хөдөлмөрийн насны 100 хүнд тэжээлгэгч 56.8 хүн ногдож байна. Хөгшрөлтийн индекс буюу 0-15 насны 100 хүүхдэд ногдох 65 ба түүнээс дээш настай хүний тоо 17.1 байна. (Зураг 1.4)

Зураг 1.4. Хүн ам зүйн ачаалал, сонгосон оноор

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Хүн амын хүйсийн харьцаа Төв (108.7), Өмнөговь (107.0), Дорнод (102.4), Хэнтий (103.3), Булган (103.9), Дундговь (101.6), Дорноговь (103.8), Сэлэнгэ (103.2), Сүхбаатар (101.8), Увс (101.2), Архангай (101.6), Ховд (101.0), Өмнөговь (107.0), Хэнтий (103.3) аймагт 100 эмэгтэйд 100-аас дээш эрэгтэй ногдож байгаа бол Улаанбаатар хот болон бусад аймгуудад 100 эмэгтэйд 100-аас цөөн эрэгтэй ногдож байна.

1.3. ХҮН АМЫН НЯГТРАЛ

Манай улс хүн амын нягтралаараа дэлхийн бусад улс оронтой харьцуулахад хамгийн сийрэг суурьшилтай орнуудын тоонд ордог бөгөөд 2024 онд нэг хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт 2.3 хүн ногдож байгаа нь 2000 онтой харьцуулахад 0.8 хүнээр нэмэгдсэн байна.

Монгол улсын хэмжээнд нэг хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт ногдох хүн ам буюу хүн амын нягтрал хамгийн өндөр нь Улаанбаатар, Орхон аймгууд байгаа бөгөөд 2024 онд Улаанбаатар хотод 376.2 байгаа нь 2000 онтой харьцуулахад 2 дахин нэмэгдсэн ба өмнөх онтой харьцуулахад 7.1 хүнээр нэмэгдсэн байна. Орхон аймагт хүн амын нягтрал 2000 онд 95.6 байсан бол 2024 оны байдлаар 139.9 болж 44.3 хүнээр, өмнөх оноос 1.8 хүнээр тус тус нэмэгдсэн байна. Аймаг, нийслэлээр авч үзвэл Улаанбаатар хот нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн дөнгөж 0.3 хувийг эзэлдэг бол хүн амын нягтралаар хамгийн өндөр 376.2 байна. Аймгуудын хүн амын нягтрал газар нутгийн хэмжээ, хүн амын тооноос шалтгаалан харилцан адилгүй, тухайлбал Орхон, Дархан-Уул аймаг нь бусад аймгуудаас өндөр 33.5-139.9, Говь-Алтай, Өмнөговь, Дорноговь, Дундговь, Дорнод, Баянхонгор, Сүхбаатар, Завхан аймгуудад хамгийн бага 0.4-0.9 буюу нэг хүрэхгүй хүн ногдож байна. Бусад аймагт 1.0-3.3 байна.

Зураг 1.5. Хүн амын нягтрал, аймаг, нийслэлээр, 2024 он

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Хүснэгт 1.1. Хүн амын тоо, хүн ам зүйн зарим үзүүлэлтүүд, аймаг, нийслэлээр, 2024 он

Аймаг, нийслэл	Монгол улсад оршин суугаа хүн амын тоо	Хүн ам зүйн ачаалал	Үүнээс:		Хөгшрөлтийн индекс	Хүйсийн харьцаа
			Хүүхэд	Хөгшид		
Улсын дүн	3544835	56.8	48.5	8.3	17.1	96.0
Баруун бүс	422845	59.5	51.9	7.6	14.7	100.4
Баян-Өлгий	118275	65.5	58.8	6.7	11.5	99.7
Говь-Алтай	56523	53.4	45.3	8.1	17.9	100.9
Завхан	70719	53.6	44.5	9.1	20.5	99.2
Увс	84911	59.7	52.7	7.1	13.5	101.2
Ховд	92417	61.0	53.4	7.7	14.3	101.0
Хангайн бүс	602597	56.4	47.6	8.8	18.4	99.1
Архангай	91559	56.4	47.3	9.0	19.0	101.6
Баянхонгор	88029	57.9	50.2	7.8	15.5	97.4
Булган	60332	54.2	43.4	10.9	25.0	103.9
Орхон	111890	57.2	48.5	8.7	18.0	96.2
Өвөрхангай	114351	56.5	47.7	8.9	18.6	99.1
Хөвсгөл	136436	55.6	47.3	8.3	17.6	98.8
Төвийн бүс	521667	57.1	47.9	9.2	19.2	102.9
Говьсүмбэр	18159	62.5	54.8	7.7	14.0	100.1
Дархан-Уул	110544	60.1	50.2	9.9	19.7	95.6
Дорноговь	72097	55.4	47.6	7.8	16.3	103.8
Дундговь	45900	56.6	45.9	10.7	23.3	101.6
Өмнөговь	77370	56.8	50.0	6.8	13.6	107.0
Сэлэнгэ	106042	54.6	45.3	9.3	20.6	103.2
Төв	91555	57.3	46.4	10.9	23.5	108.7
Зүүн бүс	229575	59.4	50.3	9.1	18.1	102.5
Дорнод	84604	60.4	51.3	9.0	17.6	102.4
Сүхбаатар	65791	60.0	51.4	8.6	16.7	101.8
Хэнтий	79180	57.8	48.3	9.5	19.7	103.3
Улаанбаатар	1768151	61.4	53.1	8.3	15.5	93.6

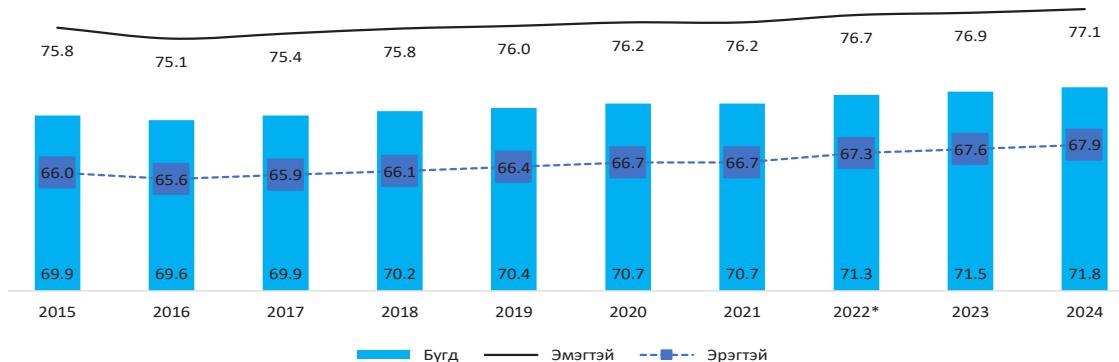
Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

1.4. ХҮН АМЫН ДУНДАЖ НАСЛАЛТ

Хүний амьдрах хугацааг тодорхойлох гол хэмжүүр нь “ДУНДАЖ НАСЛАЛТ” юм. Төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалт 2024 онд улсын хэмжээнд 71.8 болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.2, өмнөх оноос 0.3 жилээр түс түс нэмэгдсэн байна. Хүйсээр харуулбал эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 77.1, эрэгтэйчүүдийнх 67.9 жил байгаа бөгөөд эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 9.2 жил байна.

Дундаж наслалт нь таамаглах хэмжигдэхүүн бөгөөд насны бүлэг дэх нас баралтын коэффициентийг үндэслэн тооцсон тухайн хүний цаашид амьдрах дундаж хугацаагаар тодорхойлогддог. Дундаж наслалт нь хүйс, одоогийн нас, амьдралын хэв маяг зэргээс шалтгаалан ялгаатай байдаг. Монгол хүний дундаж наслалт 1965 онд 65.5 байсан бол 2024 онд 71.8 болж сүүлийн 50 жилийн хугацаанд 6.3 жилээр нэмэгдсэн байна.

Зураг 1.6. Хүн амын дундаж наслалт, 2015-2024 он

*2022 оны дундаж наслалтын тооцоололд Үндэсний статистикийн хорооноос өөрчлөлт оруулсан

Хүн амын төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалтыг аймгуудаар авч үзвэл Баян-Өлгий 76.0, Сүхбаатар 75.9, Дундговь 75.8, Булган аймагт 75.0, Хэнтий 74.1 байгаа нь хамгийн өндөр дундаж наслалтай 5 аймаг байна. Харин Увс, Дорнод, Хөвсгөл, Дархан-Уул аймагт улсын дунджаас 0.1-3.2 жилээр бага байна. Эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс илүү урт наслах хандлага аль ч улсад байсаар ирсэн бөгөөд энэ нь эрүүл мэнд, нас баралт, нийгэм, эдийн засаг, тэгш бүс байдал, эрүүл мэндийн систем, улс төр, байгаль орчин, газарзүйн байршил зэрэг олон хүчин нөлөөлдөг байна.

Монгол хүний эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 1965 онд 2.3 байсан бол 2024 онд 9.2 жил болж тухайн хугацаанд 6.9 жилээр нэмэгдсэн байна. 2024 оны байдлаар хүн амын дундаж наслалт аймаг, бүсүүдээр ялгаатай байгаа ба Баруун бүсийн аймгуудаас Увс (71.7), Төвийн бүсийн аймгуудаас Дархан-Уул (68.6), Сэлэнгэ (71.7) Зүүн бүсийн аймгуудаас Дорнод (71.3) аймгууд дундаж наслалтаараа улсын дундаж үзүүлэлтээс доогуур байна.

Хүснэгт 1.2. Хүн амын дундаж наслалт, бүс, аймгаар, 2024 он

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн зөрүү
Бүгд	71.77	67.92	77.10	9.2
Баруун бүс				
Баян-Өлгий	76.00	72.94	78.42	5.5
Говь-Алтай	73.14	68.38	77.30	8.9
Завхан	73.07	70.69	75.50	4.8
Увс	71.70	67.41	74.99	7.6
Ховд	75.04	72.30	76.76	4.5
Хангайн бүс				
Архангай	73.22	71.09	74.18	3.1
Баянхонгор	72.32	69.09	74.38	5.3
Булган	75.01	70.42	77.42	7.0
Орхон	73.66	72.92	83.70	10.8
Өвөрхангай	72.67	70.73	74.93	4.2
Хөвсгөл	69.70	66.49	74.55	8.1
Төвийн бүс				
Говьсүмбэр	74.11	72.17	77.30	5.1
Дархан-Уул	68.60	64.23	74.44	10.2
Дорноговь	73.11	68.65	78.76	10.1
Дундговь	75.78	72.52	80.50	8.0
Өмнөговь	73.72	69.66	78.36	8.7
Сэлэнгэ	71.68	67.17	78.06	10.9
Төв	72.97	70.74	75.68	4.9
Зүүн бүс				
Дорнод	71.27	67.34	75.54	8.2
Сүхбаатар	75.89	70.69	80.82	10.1
Хэнтий	74.13	71.63	77.35	5.7
Улаанбаатар	72.45	67.72	75.78	8.1

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

БҮЛЭГ 2

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН
ЗОРИЛТЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД 2024 ОН

БҮЛЭГ 2. ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТ БА БҮХ НИЙТИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ХАМРАЛТ

2.1 БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГҮҮД

Газар нутгийн хэмжээ (1 000 км²) 1.567
Хүн амын тоо

Хүн амын нягтрал

Нэг хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт ногдох хүний тоо - 2.3

Төрөлтийн ерөнхий коэффициент 16.9

Нас баралтын ерөнхий коэффициент 5.2

Төрөлтийн нийлбэр коэффициент 2.5

1. Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого (Монгол улсын Их хурлын 2020 оны 52-р тогтоол) Зорилт 2.2 Эрүүл дадал хэвшилтэй, идэвхтэй амьдралын хэв маягтай иргэнийг төлөвшүүлэн эрүүл мэндийн чанар, хүртээмж, үр дүнтэй тогтолцоог хөгжүүлнэ.

Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын I үе шат нь 2020-2030 онд хэрэгжүүлэхээр “Эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжтэй тогтолцооны шинэчлэлийн үе” гэж нэрлэн дараах үндсэн 4 чиглэлийг баталсан байна.

1. Иргэн, гэр бүл, ажил олгогчийн оролцоонд тулгуурласан нийгмийн эрүүл мэндийн /нийтийн эрүүл мэнд/ тусламж үйлчилгээний үндэсний тогтолцоо бүрдүүлэх
2. Нотолгоонд суурилсан орчин үеийн оношилгоо, эмчилгээний техник, технологийн дэвшлийг нэвтрүүлж, Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, гүйцэтгэлд тулгуурласан санхүүжилт, даатгалын тогтолцоо бүрдүүлэх
3. Эрүүл мэндийн салбарт цахим үйлчилгээг өргөжүүлэн үндэсний эрүүл мэндийн мэдээллийн сан бүрдүүлэх
4. Эрүүл мэндийн хүний нөөцийн хангалт, үр чадвар нийгмийн хамгааллыг сайжруулах

2. “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл” (Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор)

Зорилт 2.2 Эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжтэй, үр дүнтэй тогтолцооны шинэчлэл хийнэ.

3. “Төрөөс эрүүл мэндийн талаар баримтлах бодлого” (Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны 24 дүгээр тогтоол)

Зорилго: хүн амд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг тэдний эрэлт, хэрэгцээнд тулгуурлан аливаа өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, нотолгоонд суурилсан оношилгоо, эмчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлэх, эрүүл мэндийн салбарын санхүүжилтийн зохистой тогтолцоог бүрдүүлэх замаар тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулан монгол хүний дундаж наслалтыг уртасгахад оршино.

2.2. ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТЫН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ИНДЕКС

Нэгдсэн үндэстний байгууллага болон Дэлхийн банкнаас гишүүн орнуудын Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийг жил бүр үнэлж, үнэлгээний индексийг тооцон гаргадаг.

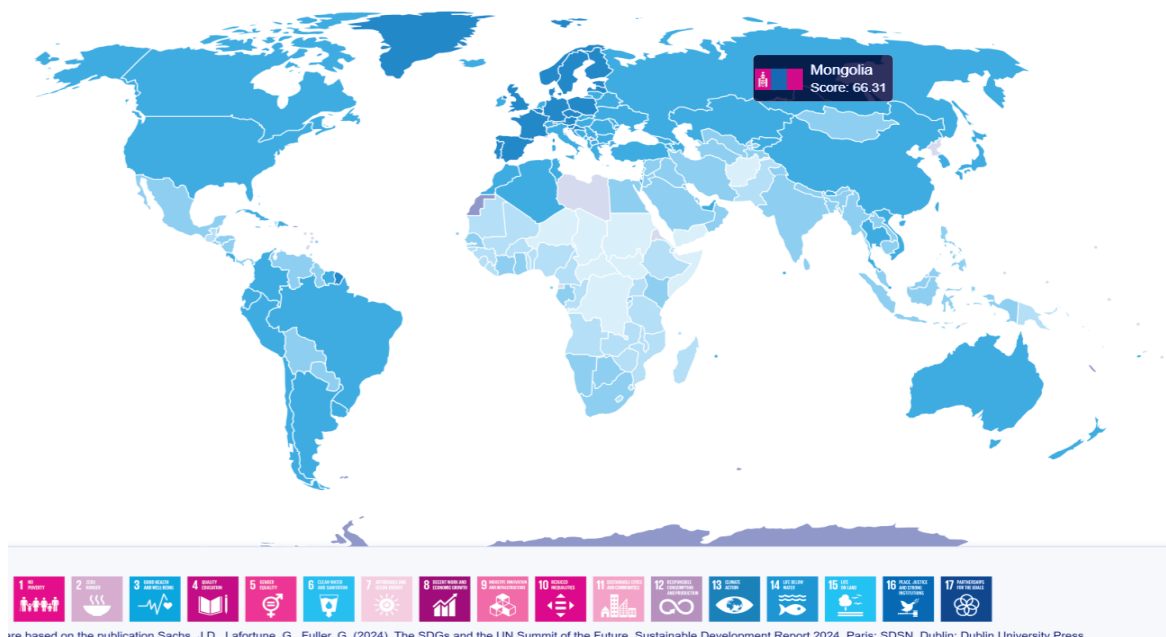
2024 онд ТХЗ-ын индекс нь нийт 125 үзүүлэлтийг багтаасан ба үүнээс 98 нь дэлхийн нийтлэг үзүүлэлт байсан. НҮБ-ын гишүүн 193 орноос Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн индексийг 167 улсын гүйцэтгэлийн оноог тооцоолж мэдээлсэн ба Финланд 86.4 оноотойгоор тэргүүлж байгаа бол Швед улс 85.7, Дани 85.0 оноотойгоор удаах байруудад орж, Гвиней-Бисау улс анх удаа индекст багтаж эрэмбэлэгдсэн байна.

Дэлхийн дундаж оноо 66.1 байгаа нь хэрэгжилтэд дунд түвшний ахиц гарч байгааг илтгэж буй хэдий ч олон улс оронд ТХЗ-ын хэрэгжилт хангалтгүй байгааг харуулж байна гэж дүгнэжээ.

Монгол улс ТХЗ-ын гүйцэтгэлийн индекс 66.3 оноотойгоор 99 дүгээрт жагссан ба өмнөх оноос 7 байраар урагшилсан ба дэлхийн дунджаас 2.0 оноотой адил түвшинд байна.

Уг гүйцэтгэлтийн индекс ТХЗ-ын үзүүлэлт тус бүрийн зорилтыг амжилттай биелүүлсэн, гүйцэтгэл дунд зэрэг ч сайжирч байгаа, хэрэгжилт зогсонги байдалд байгаа, зорилтын хэрэгжилт буурч байгаа, мэдээлэл байхгүй гэж ангилж үздэг бөгөөд Монгол улсын эрүүл мэндийн зорилтын хэрэгжилтийн гүйцэтгэл нь дунд зэрэг ч сайжирч байгаа гэсэн үнэлгээтэй байна.

Зураг 2.1. Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн индекс, 2024 он

Хүснэгт 2.1. ТХЗ-ын эрүүл мэндийн үзүүлэлтийн үнэлгээ, чиг хандлага, 2024 он

SDG	Тогтвортой хөгжлийн зорилтын эрүүл	Дэлхийн дундаж	Бүсийн дундаж	ДЭМБ-ын тооцоолол	Хугацаа	Үнэлгээ	Чиг хандлага	Улсын дүн 2024 он
SDG	Хүн амын дундаж наслалт	73.3	77.4	70.1	2021			71.8
3.1.1	Эхийн эндэгдлийн харьцаа (100 000 амьд төрөлтөд)	223	44	39	2020			22.5
3.2.2	Нярайн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	18	6	8	2022			7.5
3.2.1	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	38	12	13	2022			15.2
3.3.2	Сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин (100 000 хүнд ногдох)	134	96	452	2022			65.3
3.3.1	Халдваргүй 1000 хүнд ногдох тухайн жилд ХДХВ-ийн халдвар авсан хүний тоо	0.19	0.07	0.01	2022			0.005
3.4.1	30-70 насны Зүрх судасны өвчин, хорт хавдар, чихрийн шижин болон амьсгалын замын архаг өвчнөөр нас барах магадлал (%)	17.8	15.9	28.7	2019			(тухайн насны 10 000 хүнд) 41.3
3.4.2	Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох)	9.2	9.4	18.5	2021			15.5
3.6.1	Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин (10 000 хүнд ногдох)	16.7	15.2	12.4	2021			15.6
3.7.2	Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин (15-19 насны 1000 охидод)	41.3	16.9	21.1	2023			15.5
3.1.2	Эмнэлгийн мэргэжилтний эх барьсан төрөлтийн эзлэх хувь	86	98	99.3	2023			99.9
3.8.1	Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусламж үйлчилгээний хамралтын хувь	68	79	65	2021			-

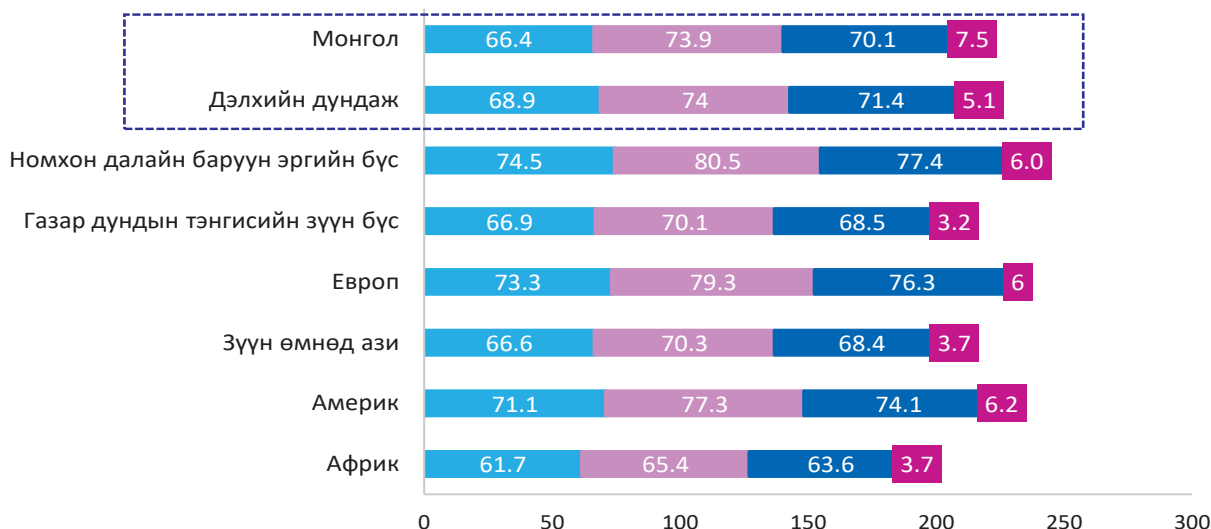
Эх үүсвэр: www.sdgindex.org

Тайлбар: Чиг хандлагыг дараах байдлаар тодорхойлсон.

	Оноо буурч байгаа, сайжруулах шаардлагатай
	2030 он гэхэд ТХЗ-д хүрэхэд шаардагдах өсөлтийн хурд 50%-иас бага байна.
	Оноо 50%-иас дээш өсөлттэй байгаа хэдий ч 2030 он гэхэд ТХЗ-д хүрэхэд хангалтгүй байна
	2030 он гэхэд ТХЗ-д хүрэхэд хангалттай хүрэх боломжтой

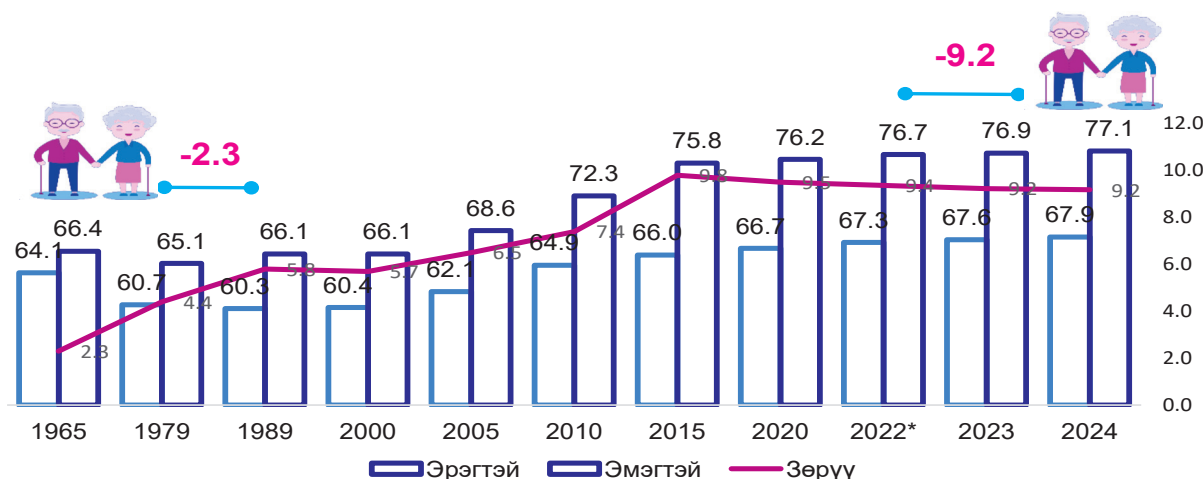
Зураг 2.2. Төрөлтөөс тооцсон хүн амын дундаж наслалт, дэлхийн дундаж, бүс нутгийн дундажтай харьцуулахад, 2021 он

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 2021 оны байдлаар дэлхийн дундаж 5.1 байхад манай улс дэлхийн дунджаас 1.4 дахин өндөр байгаа нь зөрүү хамгийн их орнуудын тоонд орж байна. Үндэсний статистикийн хорооны тооцоолсноор Монгол хүний эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 1965 онд 2.3 байсан бол 2024 онд 9.2 жил болж тухайн хугацаанд 6.9 жилээр нэмэгдсэн байна.

Зураг 2.3. Дундаж наслалт, хүйсээр, сонгосон онуудаар

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

2.3. ЭХ, ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД

2.3.1 Эхийн эндэгдлийн харьцаа (ТХЗ 3.1.1)

Тогтвортой хөгжлийн зорилтын 3.1.1 -д “2030 онд 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 70 болгох” зорилт тавьсан. Монгол улсын “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшинд тодорхойлсноор 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 2025 онд 20.0, 2030 онд 15.0, 2050 онд 5.0 болгон бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Эхийн эндэгдлийн түвшин 2013 онд 100 000 амьд төрөлтөд 42.6 байсан бол сүүлийн

жилүүдэд түүштай бүүрч 2015 онд 26.0 болж хамгийн бага түвшинд хүрсэн хэдий ч 2021 онд Коронавируст халдварын дэгдэлтийн улмаас 94.9 болж нэмэгдсэн.

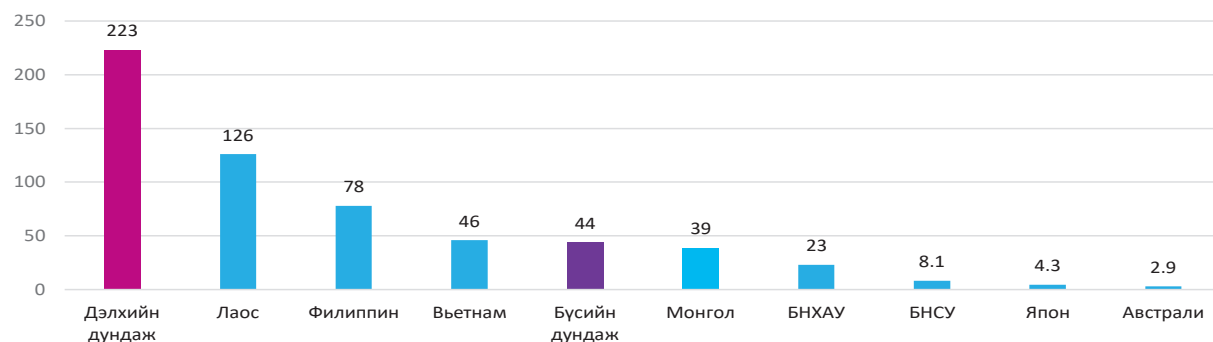
Зураг 2.4. Эхийн эндэгдлийн харьцаа, 100 000 амьд төрөлтөд (ТХЗ 3.1.1)

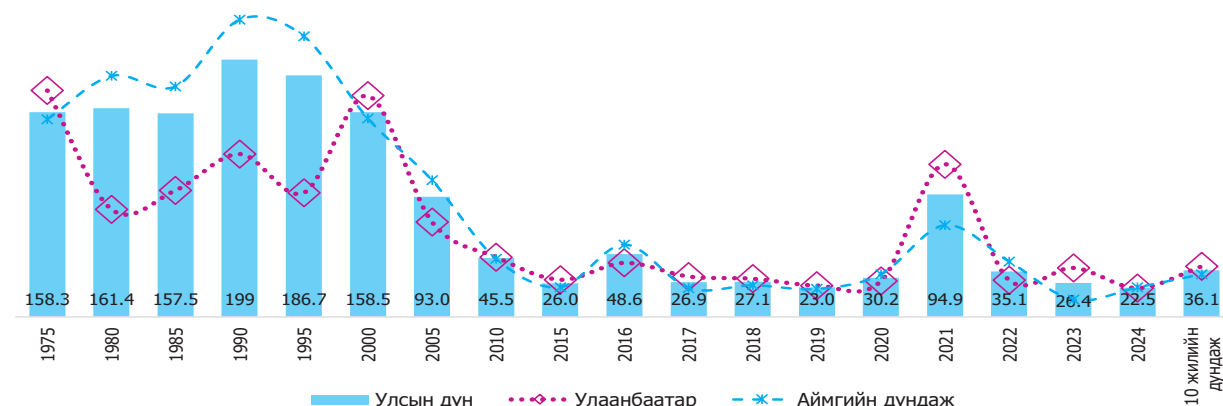
Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024: Annex 2-1

2024 онд эхийн эндэгдлийн 13 тохиолдол бүртгэгдсэн нь 100 000 амьд төрөлтөд харьцуулахад 22.5 болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 13.6, өмнөх онтой харьцуулахад 3.9-оор түс түс буурсан үзүүлэлттэй байна. Сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлтийг өмнөх 10 жилийн дундажтай харьцуулахад 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшин 44.9-оор буурсан үзүүлэлттэй байна. Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж үзүүлэлттэй харьцуулахад бага байгаа хэдий ч 2025 онд хүрэх түвшинг тодорхойлсон зорилтоос 2.5-оор өндөр байна.

Зураг 2.5. Эхийн эндэгдэл, 100 000 амьд төрөлтөд, ДЭМБ-ын тооцооллоор, 2020 он

Зураг 2.6. Эхийн эндэгдлийн түвшин, 100 000 амьд төрөлтөд, сонгосон онуудаар

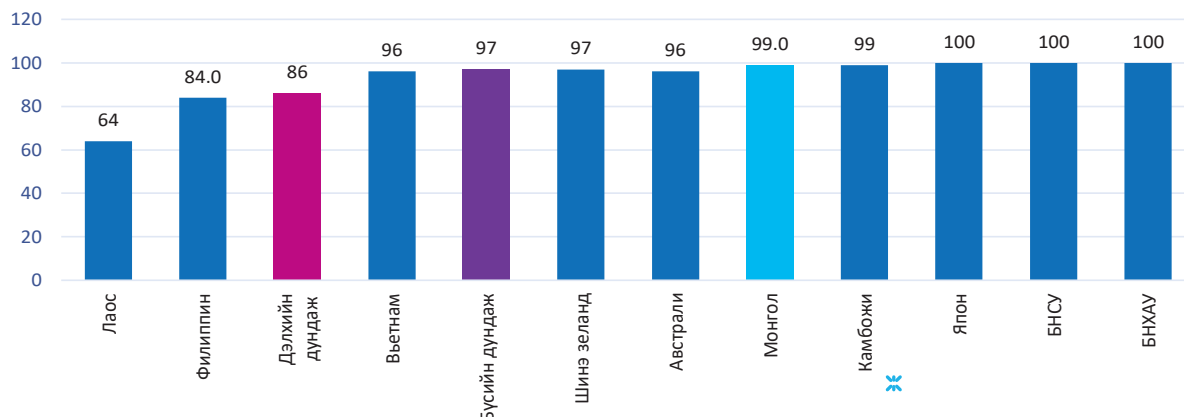

2.3.2. ЭМНЭЛГИЙН АЖИЛТАН ЭХ БАРЬСАН ТӨРӨЛТ (ТХЗ 3.1.2)

Эмнэлгийн мэргэжлийн ажилтан эх барьсан төрөлтийн эзлэх хувь 2024 онд 99.9 байгаа ба энэ үзүүлэлт сүүлийн 10 жилийн хугацаанд тогтвортой байна. Дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад дээгүүр үзүүлэлттэй байна.

2024 онд төрсөн эхчүүдийн 99.7 хувь нь эмнэлэгт, 0.3 хувь нь гэртээ төрсөн байна. Гэртээ төрсөн 154 тохиолдлын 39 нь эмнэлгийн тусламжгүй буюу эмчлэх, сувилах, эх барих эмнэлгийн зөвшөөрөл бүхий эмнэлгийн мэргэжилтэн төрөх үед байгаагүй бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 7 тохиолдлоор буюу 15.2 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна

Зураг 2.7 ТХЗ: 3.1.2 Эрүүл мэндийн мэргэжлийн ажилтан эх барьсан төрөлтийн хувь

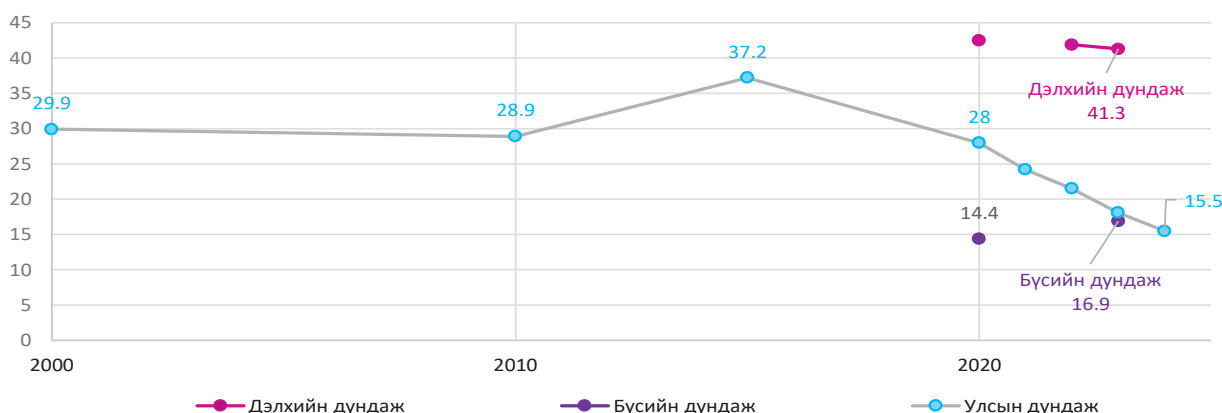

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

2.3.3. ӨСВӨР НАСНЫ ОХИДЫН ТӨРӨЛТИЙН ТҮВШИН (ТХЗ 3.7.2)

Дэлхийн хэмжээнд өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин 2000 онд 64.5 байсан 2023 оны байдлаар 1000 охид тутамд 41.3 байгаа нь дэлхий даяар өсвөр насны жирэмслэлт буурч байгааг харуулж байгаа хэдий ч бүс нутаг тус бүрээр ялгаатай байна. Тухайлбал 2023 онд Африкийн бүсэд энэ үзүүлэлт хамгийн өндөр буюу 97.9, харин Европын бүсэд хамгийн бага буюу өсвөр насны 1000 охидод 13.1 төрөлт байна.

Зураг 2.8. Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, 15-19 насны 1000 охидод

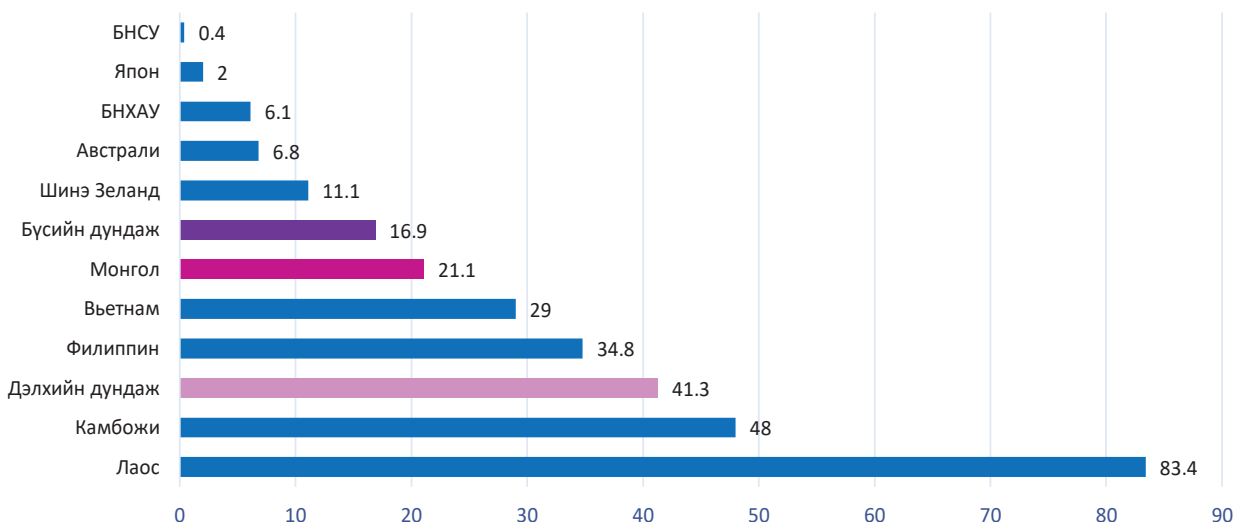

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2023: Annex 2-2

Монгол улсын өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин 2023 оны ДЭМБ-ын статистикаар тухайн насны 1000 охидод харьцуулахад 21.1 байгаа нь дэлхийн дундаж (41.3)-аас 20.2-оор доогуур байгаа хэдий ч Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (16.9)-аас 4.2-оор өндөр үзүүлэлттэй байна.

Эрүүл мэндийн статистикаар өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин 2023 онд тухайн насны 1000 эмэгтэйд харьцуулахад 18.1 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 11.6, өмнөх онтой харьцуулахад 4.0-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна. 2014 оны байдлаар нийт төрсөн эхчүүдийн 5.5 хувийг өсвөр насны охидын төрөлт эзэлж байсан бол 2023 онд 3.3 хувь болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.1 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

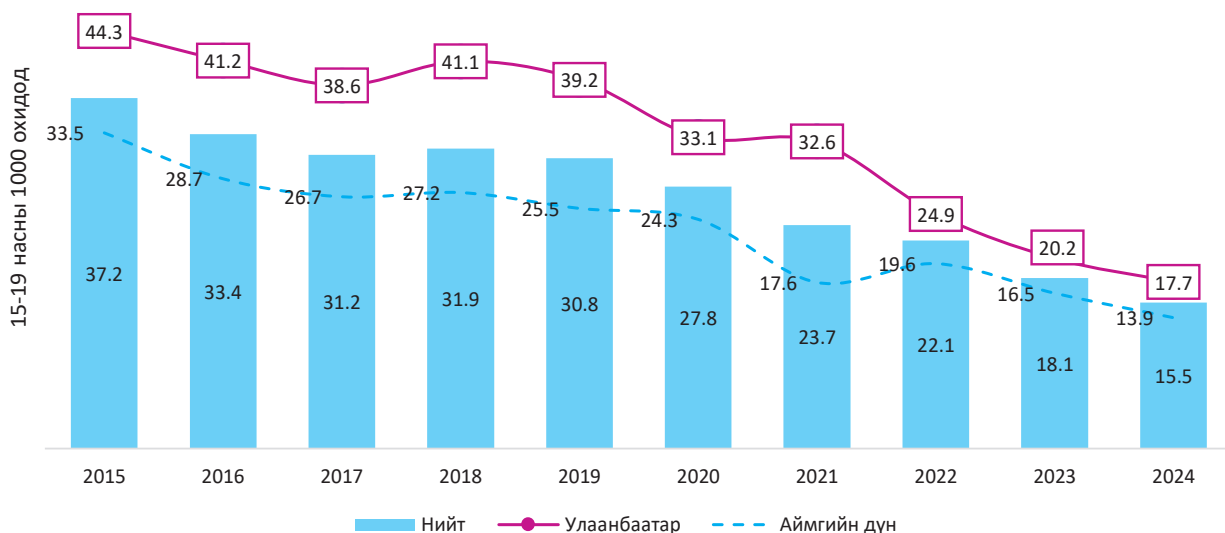
Зураг 2.9. ТХЗ 3.7.2 Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

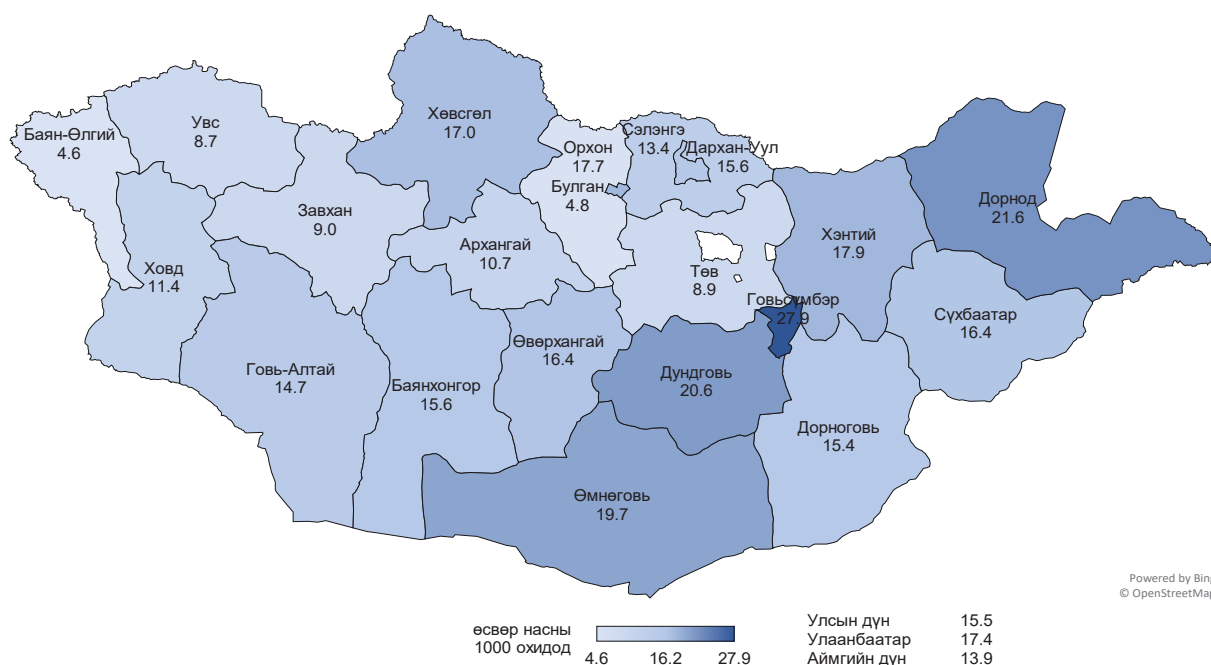
Эрүүл мэндийн статистикаар өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин 2024 онд тухайн насны 1000 эмэгтэйд харьцуулахад 15.5 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 12, өмнөх онтой харьцуулахад 2.6-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна. 2015 оны байдлаар нийт төрсөн эхчүүдийн 5.5 хувийг өсвөр насны охидын төрөлт эзэлж байсан бол 2024 онд 3.4 хувь болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 0.9 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.10. Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, 15-19 насны 1000 охидод, 2015-2024 он

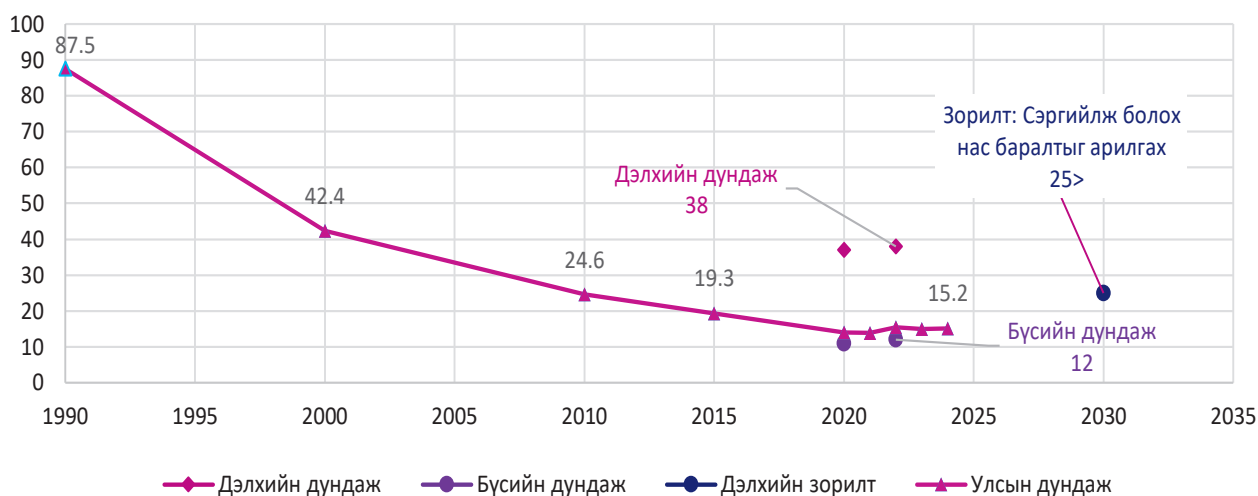
Зураг 2.11. Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, аймгаар, 2024 он

2.3.4. ТАВ ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ЭНДЭГДЭЛ (ТХЗ 3.2.1)

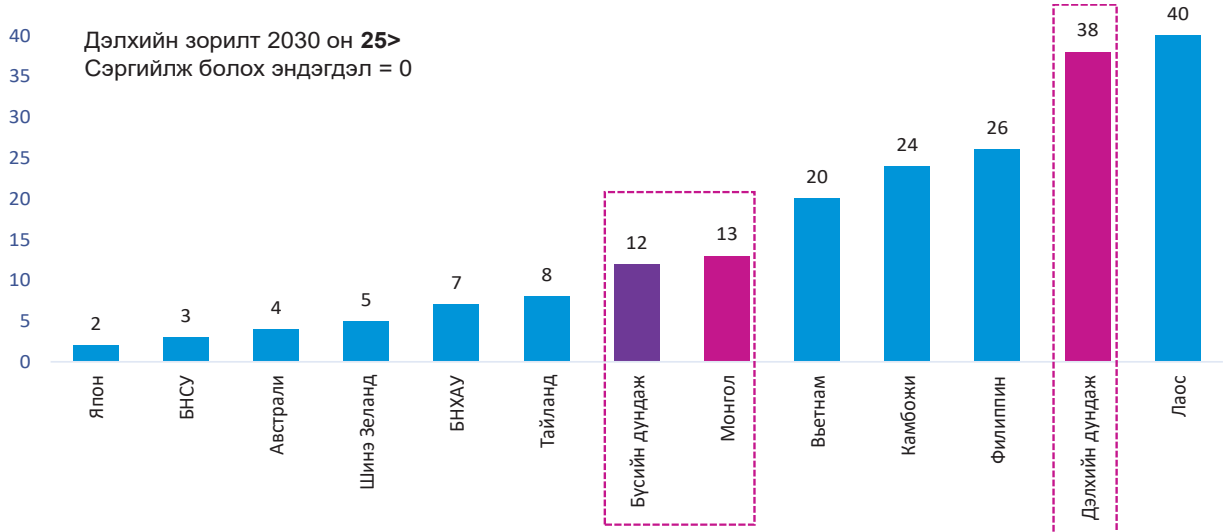
Тогтвортой хөгжлийн зорилтын 3.2-д “2030 он гэхэд нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн сэргийлж болох эндэгдлийг зогсоох, бүх улс орнууд нярайн эндэгдлийг 1000 амьд төрөлтөд 12-оос доош, 5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшинг 1000 амьд төрөлтөд 25-аас доош” болгон бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Зураг 2.12. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад

ДЭМБ-ын 2022 оны статистикаар тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин 1000 амьд төрөлтөд 13 байгаа нь дэлхийн дундаж (38)-аас 25-оор бага, номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (12.0)-аас 1.0-оор өндөр байна.

Зураг 2.13. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад, 1000 амьд төрөлтөд (ТХЗ: 3.2.1)

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Монгол улсын “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшинд “1000 амьд төрөлтөд ногдох нялхсын эндэгдлийн түвшинг 2025 онд 9.0, 2030 онд 8.0, 2050 онд 2.3” болгон бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Хүснэгт 2.2. Нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл, сонгосон онуудаар

Үзүүлэлт	1990	2000	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024	2030*
Нялхсын эндэгдэл /1000 амьд төрөлтөд/										
Хүйс										
Эрэгтэй	-	-	21.3	17.4	12.6	12.6	14.2	13.1	13.6	
Эмэгтэй	-	-	17.3	13.0	10.4	10.4	10.5	11.5	10.6	
Байршил										
Улсын дундаж	63.4	31.23	19.4	15.3	13.7	11.6	12.4	12.3	12.2	9.0 ^a
УБ хот	70.3	32.8	16.1	14.7	13.2	11.1	12.5	13.7	12.4	-
Аймгийн дундаж	62.5	30.8	22.1	15.9	14.3	12.0	12.3	10.8	11.9	-
5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл /1000 амьд төрөлтөд/										
Хүйс										
Эрэгтэй	-	-	26.4	20.7	17.7	15.0	18.1	16.1	16.8	
Эмэгтэй	-	-	22.7	15.7	14.5	12.7	12.9	13.6	13.4	
Байршил										
Улсын дундаж	87.5	42.4	24.6	18.3	14.0	13.9	15.5	14.9	15.2	-
УБ хот	99.9	42.4	20.6	17.3	13.4	13.1	14.9	15.7	14.9	-
Аймгийн дундаж	94.4	42.5	28.0	19.2	14.6	14.7	16.2	14.1	15.5	-

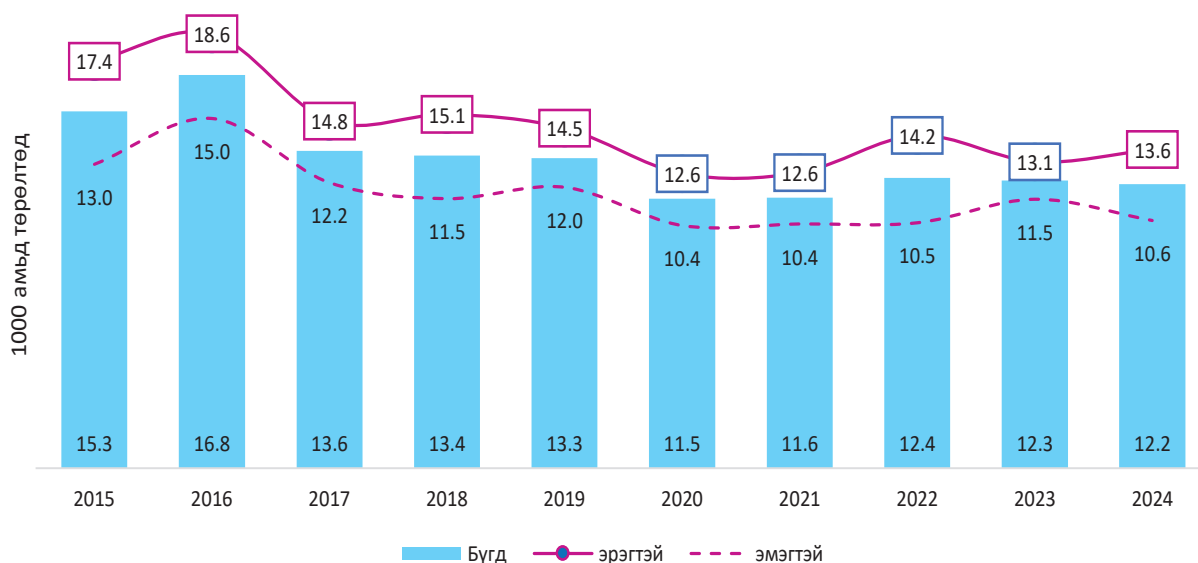
Эх үүсвэр: а. Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоол, “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшин

Эрүүл мэндийн статистикаар 2024 онд нялхсын эндэгдэл 702 тохиолдол бүртгэгдэж, 1000 амьд төрөлтөд 12.2 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.1-оор, өмнөх онтой харьцуулахад 0.1-оор тус тус буурсан байна. Сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (13.3)-ийг өмнөх 10 жилийн дундаж (17.9) тай харьцуулахад 4.6-оор буурсан үзүүлэлттэй байна.

Нялхсын эндэгдлийн 61.4 хувийг нярайн эндэгдэл эзэлж байгаа бөгөөд 1000 амьд төрөлтөд ногдох нярайн эндэгдэл 7.5 байна.

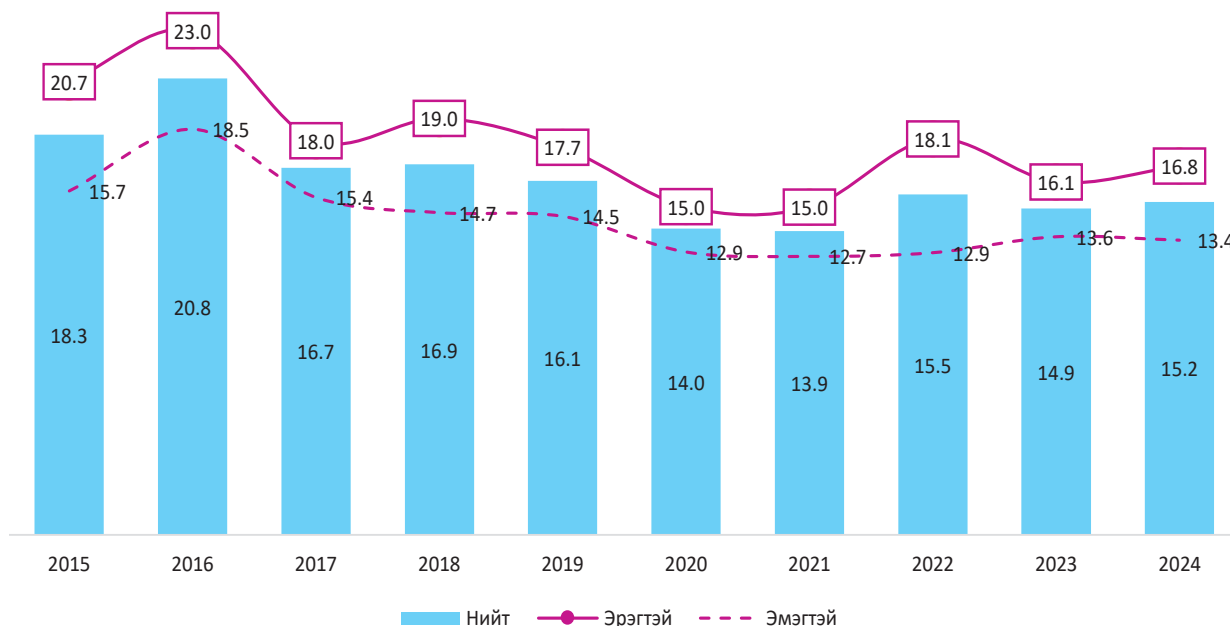

Зураг 2.14. Нялхсын эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, хүйсээр, 2015-2024 он

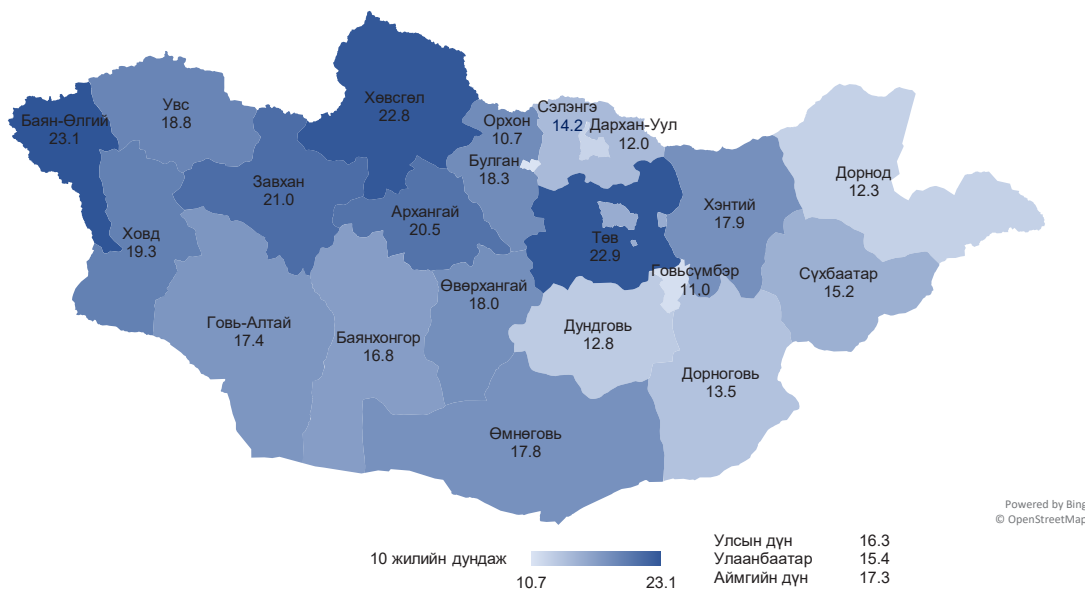
Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин 877 тохиолдол бүртгэгдэж, 1000 амьд төрөлтөд 15.2 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.1-оор буурсан хэдий ч өмнөх оноос 0.2-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (16.3)-ийг өмнөх 10 жилийн дундаж (21.5) тай харьцуулахад 5.2-оор буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.15. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, хүйсээр, 2015-2024 он

Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (16.3)-ийг аймгаар харьцуулан харуулбал Баян-Өлгий аймагт 23.1 байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт буюу улсын дунджаас 6.7, аймгийн дунджаас 5.8-оор тус тус өндөр байна. Мөн Хөвсгөл, Төв, Завхан, Архангай, Ховд, Увс, Өвөрхангай, Говь-Алтай, Өмнөговь, Хэнтий аймгуудад улсын дунджаас өндөр үзүүлэлттэй байна.

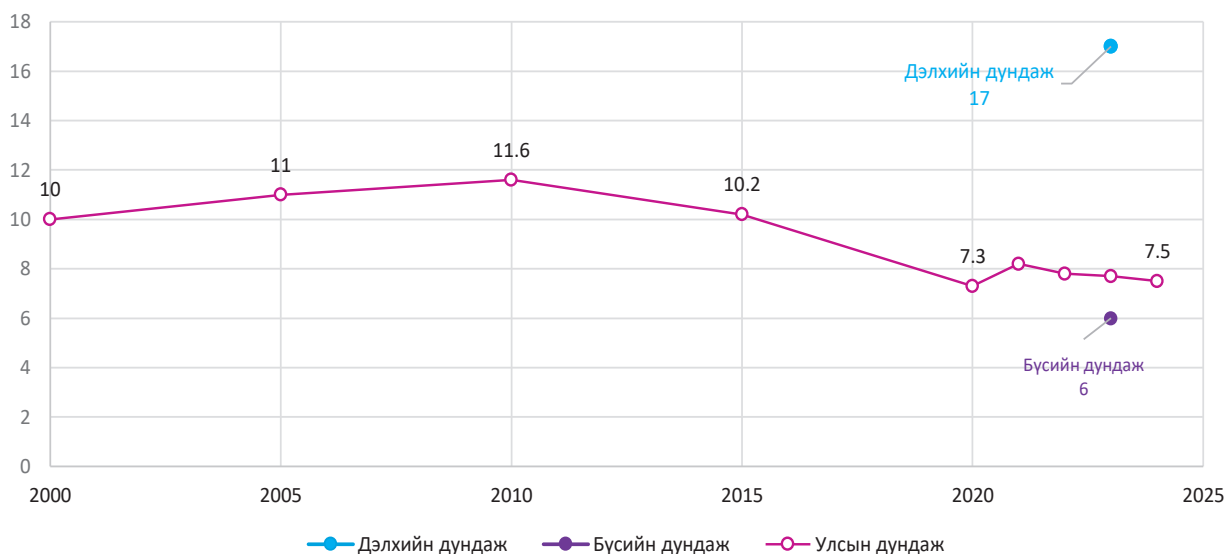
Зураг 2.16. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд, сүүлийн 10 жилийн дундаж, аймгаар

2.3.5. НЯРАЙН ЭНДЭГДЭЛ (ТХЗ 3.2.2)

Тогтвортой хөгжлийн зорилтод 2030 он гэхэд бүх улс орнууд нярайн эндэгдлийг 1000 амьд төрөлтөд 12-оос доош болгон бууруулах зорилт тавьсан. Нярайн эндэгдлийн түвшин Дэлхийн хэмжээнд 1990 онд 1000 амьд төрөлт тутамд 37 байсан бол 2023 оны байдлаар 17 болж 53 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Гэсэн хэдий ч бүс нутгийн ялгаа их хэвээр байна.

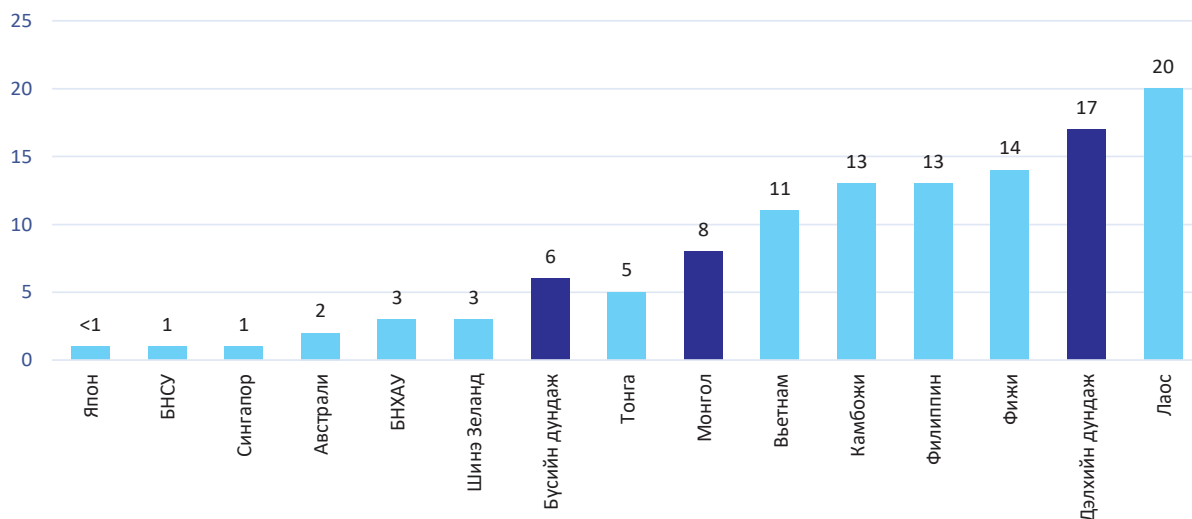
Зураг 2.17. Нярайн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд

Нярайн эндэгдлийн түвшин 2022 оны ДЭМБ-ын статистикаар 1000 амьд төрөлтөд харьцуулахад 8 байгаа нь дэлхийн дундаж (17)-аас 9.0-оор бага, харин номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (6)-аас 2.0-оор өндөр байна.

Зураг 2.18. ТХЗ: 3.2.2 Нярайн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Монгол улсын хувьд 2015 онд нярайн эндэгдлийн түвшин 10.2 байсан бол 2024 онд 7.5 болж 2.7-оор буурсан байна. Нярайн эндэгдэл дотор эрт нярайн эндэгдлийн эзлэх хувь хамгийн өндөр 65.2 хувийг эзэлж байгаа нь 2015 онтой харьцуулахад 15.3 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 2.3. Нярайн болон перинаталь эндэгдлийн түвшин, 2015-2024 он

Үзүүлэлт	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Нярайн эндэгдэл /1000 амьд төрөлтөд/											
Аймгийн дундаж	9.5	9.9	9.1	8.5	8.1	8.3	7.8	8.6	7.7	6.9	7.3
УБ хот	10.4	10.4	9.3	8.9	9.2	8.0	8.3	7.9	7.8	8.5	7.6
Улсын дундаж	10.0	10.2	9.2	8.7	8.7	8.6	7.3	8.2	7.8	7.7	7.5
Эрэгтэй	11.2	11.6	10.5	9.8	9.9	9.4	8.7	8.9	9.3	8.9	8.7
Эмэгтэй	8.8	8.7	7.8	7.6	7.3	7.1	6.9	7.5	6.2	6.5	6.1
Амьгүй төрөлт /1000 нийт төрөлтөд/											
Аймгийн дундаж	6.6	5.8	5.9	5.5	4.7	4.4	5.3	5.1	4.8	4.4	4.0
УБ хот	6.2	7.8	6.5	6.6	6.4	5.9	5.5	5.9	5.7	6.1	5.8
Улсын дундаж	6.4	6.8	6.2	6.0	5.6	5.2	5.4	5.5	5.3	5.3	5.0
Перинаталь эндэгдэл /1000 нийт төрөлтөд/											
Аймгийн дундаж	14.3	13.5	12.6	11.9	10.8	10.6	10.4	11.3	10.2	8.6	9.0
УБ хот	14.7	15.6	13.2	12.9	12.8	11.4	11.6	12.2	11.4	11.9	10.6
Улсын дундаж	14.5	14.6	12.9	12.4	11.9	11.0	11.1	11.8	10.8	10.4	9.8

Нярайн эндэгдлийн сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (8.5)-ийг аймгаар харьцуулан харуулбал Завхан аймагт 11.1 байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт буюу улсын дунджаас 2.7, аймгийн дунджаас 2.9-оор тус тус өндөр байна. Мөн Өмнөговь, Хөвсгөл, Баян-Өлгий, Ховд, Увс, Булган, Өвөрхангай, Говь-Алтай аймгуудад улсын дундаас өндөр үзүүлэлттэй байна.